

Baba Kama Sources 42

רש"י מסכת עבודה זרה דף ע עמוד א

הוי ספק ספיקא - ספק ישראל ספק עובד כוכבים ואת"ל עובד כוכבים ספק נגע ספק לא נגע ובהא אפילו רבנן מודו וכי פליגי רבנן עליה דר"א היכי דמליא שדה טומאה דאי על לה לא אפשר דלא האהיל דליכא אלא חד ספק.

רשב"ם מסכת בבא בתרא דף נה עמוד ב

וחכמים מטמאים - דסוף סוף מה לי שדה אחת מה לי ב' שדות חדא ספיקא היא שמא הלך עד הקבר והאהיל שמא לא הלך וספיקו טמא.

רשב"ם מסכת בבא בתרא דף נה עמוד ב

ספק ביאה טהור - היכא דמספקא ליה אם נכנס באותה שדה ואם תמצא לומר נכנס ספק אם בא עד מקום טומאה אם לאו וספק ספיקא הוא וטהור אבל היכא דליכא אלא ספק מגע דפשיטא ליה דנכנס באותה שדה אלא שספק לו אם נגע בקבר אם לאו חדא ספיקא הוא וטמא והלכך לרבי אליעזר אי מפסיק מצר וחצב בינתים וטומאה באחת מהן ואין יודע באיזה מהן נכנס ספק ביאה הוא וטהור ואי ליכא מצר בינתים ספק מגע איכא ולא ספק ביאה דכולהו שדה אחת הן וטמא.

תוספות מסכת בבא בתרא דף נה עמוד ב

רבי אליעזר מטהר - רשב"ם פירש דפליגי דרבי אליעזר חשיב ליה ספק ספיקא ורבנן לא חשיבי ליה אלא ספיקא אחת ורש"י פירש בפרק בתרא דע"ז (דף ע. ושם) דאייירי בשדה מלאה טומאה ופליגי דר"א סבר אף על גב דליכא אלא חדא ספיקא כיון דליכא ספק מגע אלא ספק ביאה טהור והיינו טעמא דטומאה מסוטה גמרינן וגבי סוטה הוי ספק מגע ולא ספק ביאה דודאי (נטהרה) וחכמים מטמאין כיון דאין כאן אלא ספיקא אחת וסוגיא דע"ז מוכחת כפרש"י דר"א מטהר אפילו בספיקא אחת דקאמר עובדא הוה בנהרדעא ואמר שמואל חמרא שרי כמאן כרבי אליעזר דאמר ספק ביאה טהור פי' דמטעם רוב גנבי ישראל נינהו לא מצינן למימר דשרא שמואל כדשרא רבא לעיל בעובדא דפומבדיתא דדוקא בפומבדיתא הוה רוב גנבי ישראל דרעים היו כדאמרין לעיל (דף מו.) תא אחוי לך רמאי דפומבדיתא ואמרין (חולין דף קכז.) פומבדיתאי לווייך אשני אושפיזך ומשני לה שאני התם כיון דאיכא דפתחי לשם ממונא הוה ליה ספק ספיקא פי' ספק גנבי עכו"ם ספק גנבי ישראל ואם תמצא לומר עכו"ם אימור לא נגעו כיון דידיעי ע"י ריח שהיה יין לא היו חוששין כו' משמע דלמאי דהוה בעי לאוקומי כרבי אליעזר דסלקא דעתך דלא פתחי לשם ממונא ובודאי נגע הוי שרי אף על גב דליכא אלא חדא ספיקא אם עכו"ם אם ישראלים משום דהוי ספק ביאה אם באו עכו"ם לשם או לאו ומיהו קשה מההוא פולמוס (ע"ז דף ע:) דסליק לנהרדעא ושרייה ר"א וקאמר רב דימי לא ידענא אי משום דסבר כר"א דסבר ספק ביאה טהור אי משום רוב דאתו בהדי דפולמוס ישראל נינהו ופריך ספק ביאה ספק מגע הוא ומשני כיון דפתוח חביות טובא אימור אדעתא דממונא פתח וכספק ביאה דמי ואף על גב דתלינן אדעתא דממונא והוי ס"ס אפ"ה לא שרי אלא לר"א ולעיל שרי שמואל בהאי טעמא אפילו לרבנן ופרש"י התם גנבי נהרדעא לא הוו ידעי אם רוב עכו"ם או רוב ישראלים ושרי אפילו לרבנן דספק ספיקא היא אבל הנהו דאזלי בתר פולמוס הוה ידע רבי אליעזר דשרא אם רוב ישראלים אם רוב עכו"ם הלכך אף על גב דאיכא למימר דאתו אדעתא דממונא ליכא אלא חדא ספיקא אם היו רוב עכו"ם ושרי לרבי אליעזר כיון דפתוח חביות טובא דמוכחא מילתא דלשם ממונא באו ולא מנסכי דהוי כבולשת שנכנסה לעיר בשעת מלחמה דקתני אלו ואלו מותרות הלכך אף על גב דספק מגע הוא כיון דמוכחא מילתא לקולא כספק ביאה דמי ומיהו קשה לר"ת לשני הפירושים דבמסכת טהרות (פ"ו מ"ד) מוכח דרבנן מטמאין אפי' בספק ספיקא דתנן כל שאתה יכול לרבות ספיקות וספיקי ספיקות ברה"י טמא ברה"ר טהור כיצד כו' ואח"כ קתני הנכנס לבקעה בימות הגשמים דמיית הכא ומיהו ההוא דע"ז נוכל לפרש כשיטת רש"י דר"א שרי אפי' בספיקא אחת כדמוכח הסוגיא ורבנן נהי דבטומאה מחמירי לטמאות אפי' בספק ספיקא ביין נסך שריא ספק ספיקא ור"ת מפרש דפליגי דרבנן מטמאו אפילו בכמה ספיקות משום דמן הדין אפילו בחדא ספיקא טהור דאוקמה אחזקיה וילפינן מסוטה דטמא וא"כ מה לי חדא ספיקא מה לי תרי ספיקי דהא אפי' בחדא ספיקא הוה לן למימר דטהור ור"א סבר אין לך בו אלא חידושו ודוקא חדא ספיקא טמא ואתי שפיר ההוא דפולמוס דמשמע אפילו בספק ספקא לא שרי אלא לר"א דוקא ובההיא עובדא דנהרדעא לא גריס ר"ת לא שאני התם כו' דלהאי גירסא משמע דמודו רבנן דבספק ספיקא שרי ור"א שרי אפילו בספיקא אחת אלא מפרש ר"ת כמאן כר"א בניחותא גריס והדר גריס האי ספק ביאה ספק מגע הוא ולא דוקא ספק מגע קאמר דאדרבה ספק ביאה הוא דספקא אם באו עכו"ם שם אם לאו דאימור ישראל נינהו אלא לספיקא אחת קרי ספק מגע דספק ביאה דר"א היינו

ספק ספיקא והכי פריך והא ספיקא אחת היא ואפי' לר"א לא שרי בספיקא אחת וא"ת ומנ"ל דלרבנן אפילו בין נסך אסרי בספק ספיקא ויש לומר דבכמה דוכתי מדמה במס' ע"ז חומרא דין נסך לחומרא דטהרות.

חידושי הרמב"ן מסכת בבא בתרא דף נה עמוד ב

ספק ביאה טהור. פרש"י ז"ל במסכת פסחים (י' א') משום דתרי ספיקי נינהו ספק על ספק לא על ואם תמצא לומר על אימר לא נגע, ולא פירש בדברי חכמים כלום. אלא שנראה מיכן דרבנן נמי תרי ספיקי חשבי לה ואף על פי כן מטמאין, וכן פירשו אחרים. ואיכא למידק עלה מההיא דגרסינן בפרק בתרא דעבודה זרה (ע' ב') גבי ההוא פולמוסא דפתח חביאתא טובא ואתא עובדא קמיה דרבי יוחנן ושרנהו כמאן כר' אליעזר דאמר ספק ביאה טהור, ואקשינן האי ספק ביאה ספק מגע הוא לא כיון דפתח חביאתא טובא אדעתא דממונא פתוח וכספק ספיקא דמי. משמע דה"ק כיון דפתח חביאתא טובא כספק ספיקא דמי ולא כספק ביאה ואפילו רבנן מודו. ונראה לומר שבעלי הפירוש הזה גורסין כמו שכתוב במקצת הנוסחאות כיון דפתוח חביאתא טובא כספק ביאה דמי, ולר' אליעזר טהור ולא לרבנן, ואף על גב דתרי ספיקי נינהו, ולא מחזור דבכל איסורין שבתורה תרי ספיקי לקולא, וי"ל שהחמירו בין נסך כמו שהחמירו בטהרות לאסור אפילו [נ"א: תרי] ספק ספיקא מה שאין כן בשאר איסורין.

ולהאי פירושא הא דאמרינן בפסחים ספק על ספק לא על היינו בקעה, ה"ק היינו בקעה דהוי ספק ספיקא ומשום הכי מטהר ר' אליעזר, ומדר"א נשמע הכא לרבנן דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר אלא בטומאה דהילכתא גמירי לה אבל בשאר איסורי לא. ותמיהא לי דהא איכא התם כמה ספיקי ספיקות לבדיקה כגון ספק חמץ ספק מצה דאם תמצא לומר חמץ אימר אכלתיה, ואם תאמר עכבר ודאי שיורי משייר בפירורין, אם כן לאו היינו בקעה דהתם תרי ספיקי ומשום הכי מטהר ר' אליעזר והכא חדא ספיקא.

והרב ר' שמואל ז"ל פירש דספק ביאה טהור משום דספק ספיקא חשיב ליה ר' אליעזר, ורבנן סברי חד ספיקא הוא ספק נגע ספק לא נגע, ואינו נקרא ספק ספיקא אלא בכגון שאתה אומר אם תמצא לומר נגע ספק שרץ ספק צפרדע. ולפי פירוש זה לא אמרו חכמים ספיקו טמא אלא בחדא ספיקא, וכן פרש"י ז"ל במסכת ע"ז, אלא שהוא אמר דבשדה המלאה טומאה עסקינן שאם נכנס ודאי נטמא, ור' אליעזר שמטהר גמר מסוטה אבל אי לאו הכי תרי ספיקי נינהו ולדברי הכל לקולא. ולפי דברים הללו ההיא שמעתא דבמסכת עבודה זרה הכי גרסינן לה והכי פירושא, לא כיון דפתוח חביאתא טובא אדעתא דממונא אתו וכספק ספיקא דמו. כלומר ספק ישראל הוא ספק גוי ואם תמצא לומר גוי אימר כי חזא דחמרא הוא פירש ולא נגע, כך כתב שם רש"י ז"ל.

ולפי דעת זו דאמרינן דכל תרי ספיקי דכולי עלמא טהור, איכא לאותובי עלה אלא הא דתנן במסכת טהרות פ"ו כל מקום שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות ברשות היחיד טמא, מני לא רבנן ולא רבי אליעזר, ולדברי האומר דהכא תרי ספיקי נינהו לדברי הכל כמו שכתבנו למעלה, דאמר לך מני רבנן הוא, אבל לרב רבי שמואל ז"ל דפירקין ולרש"י ז"ל דמסכת ע"ז קשיא. ויש מי שמתרץ לדבריהם ומפרש מתני' הכי כל מקום שאתה יכול לרבות עיני ספיקות, כלומר בין ספק מגע בין ספק ביאה בין טומאה מהלכת בין עומדת וטובה איכא, ודקתני סיפא דההיא נכנס למבוי וטומאה בחצר ספק נכנס ספק לא נכנס טומאה בבית ספק נכנס ספק לא נכנס ואפילו נכנס ספק היה שם ואפילו היה שם ספק יש בה כשיעור וכו', הכי פירושא טומאה בבית ספק נכנס שם ספק לא נכנס טמא דחדא ספיקא היא לרבנן, נכנס בודאי בבית ויש בה ספק שמא היה שם אפילו הכי טמא, ולא עוד אלא אפילו היה בבית אחד והיה שם בודאי טומאה אבל אינו יודע אם יש בה כשיעור אם לאו דלא איתחזק טומאה אפילו הכי טמא, ומילי מילי קתני ולא זו אף זו קתני. ולפי דעתי שאין הפירוש הזה כלום, דקתני סיפא ואפילו טומאה ספק נגע ספק לא נגע, ואי כהאי פירושא מאי אפילו אדרבה עיקר ספק טומאה ברשות היחיד היא ובודאי טמאה כסוטה, ורישא נמי דקתני כל מקום שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות ברשות היחיד טמא, לא משמע הכי דהוי ליה למיתני כל הספיקות ברשות היחיד טמא. ויש אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא מתני' דספק ביאה בין בספק ספיקא בין בחדא ספיקא איתא, והאי דמטהר רבי אליעזר לאו משום ספק ספיקא, דגבי טומאה כל מקום שאתה יכול לרבות ספיקי ספיקות ברשות היחיד טמא, אלא דמשום דספק ביאה לא דמיא לסוטה, ומתניתין דטהרות דברי הכל.

ולפי כל הלשונות הללו שסוברין דר"א אפי' בחד ספיקא מטהר קשיא הא דאמרינן בפסחים היינו בקעה, משום דליכא לדמויי טומאה לשאר איסורי דודאי בשאר איסורי חדא ספיקא אסור וקל הוא שהקלו בטומאה דהכי גמירי לה, ומרבנן לא צריך לאיתויי ראייה דהא פשיטא דחדא ספיקא בשאר איסורי אסיר, וכן נמי קשיא בההיא דמסכת עבודה זרה.

אלא יש לומר דטעמיה דרבי אליעזר דמטהר בספק ביאה לאו משום דגמר מסוטה ודוקא בטהרות, אלא משום הכי מטהר רבי אליעזר הואיל והדבר רחוק כיון שהוא במקום אחד והטומאה במקום אחר, הילכך אף בשאר איסורים כן דכל דכן הוא, אבל לענין ספק ספיקא דטמא לא גמרינן שאר איסורין מינה דגבי טהרות החמירו יותר, כדאמרינן גבי נדה במסכת נדה (ג' ב') וגבי יין נסך במסכת ע"ז (ע' ב'). ולפיכך נראה שבכל השדות נחלקו בין שהוא מלא טומאה בין שאינו כן, ודכולהו מודו דחדא ספיקא הוא כמו שפירשנו למעלה לדברי חכמים, וטעמו של ר' אליעזר מפני רחוק הדבר.

והא דאמרינן היינו בקעה לומר דלר' אליעזר אפילו בטול לא צריך ולרבנן צריך, ומיהו נראה דדוקא לענין בטול איתמר בקעה אבל בדיקה כל היכא דאיכא למימר לא על לא צריך בדיקה כדמוכחא ההיא שמעתא בשני צבורין ושני בתים דוק ותשכח. ואף על גב דתרי ספיקי נינהו גבי חמץ דאיכא למימר אכלתיה. סוגיא דשמעתא התם דאפילו בתרי ספיקי צריך בטול, ואף על גב דאמרינן בעלמא תרי ספיקי לקולא, כיון דאפשר ליה לאפוקי נפשיה מספיקי בלא טרחא אצרכו לבטוליה.

ולי נראה לענין הסוגיא ששם דהיינו בקעה לגבי חמץ לקולא הביאווה, לומר דתלינן למימר לא על כספק טומאה ברשות הרבים דמודו בה רבנן לר' אליעזר, דחזינא התם בספק עיולי דאמרינן שאני אומר בספק רבנן, ומדמו חמץ התם לשני שבילין דהוא ספק טומאה ברשות הרבים, אלא דכל היכא דודאי עייל התם חמץ לא תלינן באימר אכלתיה ואפילו הוי ספק ספיקא, דכיון שהחזק כאן חמץ נעשה הבית שאינו בדוק דבדיקת חמץ מתחלתה על ספק תקנו אותה, וזה כלל שצריך לפרט באותה שמועה אבל נכון וברור הוא. ולפי פירוש זה אפשר לפרש בההיא שמעתא דפולמוסא שכולן היו גוים ואעפ"כ לר' אליעזר מותר שהדבר רחוק הואיל ואדעתא דממונא אתו, וזהו פשוטה והצעה של אותה שמועה.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ה הלכה יג

השוחט בהמה מעוברת ומצא בה שליל בין חי בין מת הרי זה מותר באכילה, ואפילו שליא מותרת באכילה ושליא שיצאת מקצתה ושחט את הבהמה, אם היתה שליא זו קשורה בולד מה שיצא ממנה אסור והשאר מותר, ואם לא היתה קשורה בו כולה אסורה, שמא שליא זו שיצאת מקצתה הלך לו וולד שהיה בה וולד זה שנמצא בבטן הלכה שליא שלו, ואין צריך לומר שאם לא נמצא בבטן ולד כלל שהשליא כולה אסורה.

צפנת פענח הלכות מאכלות אסורות פרק ה הלכה יג

[יג] השוחט כו' ושליא כו'. עי' בהשגות, ועיין בה"ה וכו' כזוה, ועי' בהך דחולין ד' קי"ג ע"ב גבי בשר בחלב ע"ש דאמר שהוא פירשא בעלמא, ועי' בזבחים דל"ה ובתוס' שם ד"ה פיגול ושם בע"ב דמשמע שם דאם אכל שליא מפיגול חייב אם נימא דולדי הקדושים במעי אמן הם קדושים וא"ש מ"ש שם התוס' ד"ה הא דברייתא ר"ל אם נימא דולדי קדושים בהווייתן הם קדושים ומ"ש שם לא הקשה רק ממוראה ואלל ועי' במש"כ רבינו ז"ל בהל' פסולי המוקדשים פ' י"ח הל' כ"ג דמוכח שם דס"ל דיש על השליא שם בשר וחייבין עליו משום פיגול ונותר. אך נ"ל כך דכ"ז שהוא בפנים עדיין שם בשר עליו וכמו גבי ביצים כמבואר בביצה דף ז' ע"ש ועי' בהך דב"מ ד' ק"ב ע"א ביצה ביציאת רובה הוא דאיחייב לה בשילוח ר"ל דקודם לזה אין שם ביצה עליה, ובאמת קשה למה לא מוקי הך דר"ה דביצה דף ז' להך דב"מ הנ"ל, ועי' תוס' ב"ב ד' ע"ט ע"ב, וה"נ גבי שליא כן דאם יצא לחוץ הוה רק פירשא בעלמא ר"ל דבר הנפרש ואין עליו שם בשר וכעין דאמר בחולין דף קט"ז ע"ב גבי חלב קיבה ע"ש ברש"י וב"ק ד' מ"ז ע"א ותוס' שם ד' ס"ד ע"ב אך כאן שמקצתה בפנים ומקצתה בחוץ ס"ל לרבינו ז"ל דכיון דעדיין מקצתה בפנים יש שם בשר גם על מה שיצא בחוץ, וע' תוס' מנחות דף ע' ע"א ד"ה ביצי ע"ש:

אור שמח הלכות מאכלות אסורות פרק ה הלכה יג

[יג] אם היתה שליא זו קשורה בולד מה שיצא ממנה אסור כו':
הראב"ד השיג דאין זה בכלל ובשר בשדה טריפה, דשליא אינו אוכל, דפרשא בעלמא הוא, וההמ"ג חשב שזה ממה שאינה מטמאה אף טומאת אוכלין, עיין שם. ובאמת כוונת הראב"ד להא דאמר בפרק כל הבשר (חולין) דף קי"ג ע"ב (ג' ב') גדי להוציא השליא, גדי לרבות השליל כו', קסבר שמואל דם לאו גדי הוא, ושליא פירשא בעלמא הוא, ולא צריך קרא להוציאו מכלל בשר בחלב, ואל זה כוון הראב"ד, דגם כאן אינו בכלל בשר בשדה טריפה, ולא מיתסר משום אבר שיצא מקצתו רק היכי דאיכא למיחש שנימוח הולד בתוכו ויצא ראשו ורובו, ומדברי תוספות ב"ק י"א ע"ב (ג' ב') ד"ה גזירה מקצתה אין ראייה, דמשום מקצת וולד אסרי, וקושייתם יש לדחות, דאטו כולה הוה גזירה אטו איסור ודאי, אבל גזרה אטו בחוץ הוי רק ספק איסור, שמא יצא מקצת וולד במקצת שליא, דהיוצא אסור שמא יש בו מקצת וולד, ואסור משום יוצא, ודוק;

רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פרק יח הלכה כג

אכל מן השליל, או מן השליא, חייב משום פגול ונותר וטמא כאוכל משאר בשר הזבח. +/השגת הראב"ד/ כאוכל משאר בשר הזבח. א"א דוקא בשפגל הזבח נתפגלו הם עמו אבל במחשבת עצמן לא. +

רבינו חננאל מסכת בבא קמא דף יא עמוד ב

אמר ר' אלעזר בכור אדם שנטרף בתוך ל' יום אין פודין אותו כי כמת הוא חשוב ותניא כל מי שלא שהה ל' יום באדם הרי זה נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה גרסי' במנחות סוף פ' הקומץ השני [דף לז א] איני והתני רמי בר חמא מתוך שנאמר אך פדה תפדה את בכור האדם שומע אני אפי' נטרף בתוך ל' ת"ל אך חלק וכו'.

רא"ש מסכת בבא קמא פרק א סימן יב

בכור שנולד לו סימן טריפה בתוך שלשים יום וחי זמן גדול לאחר שלשים יום אין האב חייב לפדותו ואפי' למ"ד טריפה חיה דגזירת הכתוב הוא דדרשינן פדה תפדה יכול אפילו נטרף בתוך שלשים יום ת"ל" אך חלק

נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף ה עמוד א

שנטרף. שנולדו בו סימני טרפות בתוך ל' יום כיון דטרפה אינה חיה אף ע"פ שלא מת בתוך שלשים יום אין פודין אותו דכמת הוא חשוב ודוקא שנולדו בו סימני טרפה בידי אדם או בידי בהמה או שנפל מן הגג ונשתברו רוב צלעותיו אבל אם חלה אף על פי שאמדוהו למיתה בתוך שלשים יום כיון דחיה שלשים יום חייב לפדותו דלא כמת חשיב דאפשר הוא דחיה:

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף לז עמוד א

בעא מיניה פלימו מרבי: מי שיש לו שני ראשים באיזה מהן מניח תפילין? א"ל: או קום גלי או קבל עלך שמתא. אדהכי אתא ההוא גברא, א"ל: איתיליד לי ינוקא דאית ליה תרי רישי, כמה בעינן למיתב לכהן? אתא ההוא סבא תנא ליה: חייב ליתן לו י' סלעים. איני? והתני רמי בר חמא, מתוך שנאמר: פדה תפדה את בכור האדם, שומע אני אפילו נטרף בתוך ל', ת"ל: אך, חלק! שאני הכא, דבגולגולת תלא רחמנא.

רש"י מסכת מנחות דף לז עמוד א

או קום גלי - או עמוד וצא בגלות או קבל עליך שמתא דאחוכי חייכת ב'. עשר סלעים - דחד בכור הוא ואית ליה תרי רישי וחשיב כתרין ואף על גב דיולדת תאומים לא יהיב אלא ה' סלעים כדאמרינן בפ' יש בכור לנחלה (בכורות מח) אפ"ה התם הוא משום דאי אפשר לצמצם אבל הכא חד הוא ואפשר לצמצם שיצאו כאחד והוי שניהם פטר רחם. שומע אני אפי' נטרף - נהרג בתוך ל' יום נמי חייב דאף על גב דכתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה אפ"ה הכא איכא למימר אם לא נהרג הוי חי ל' ובכור מעליא הוא. אך חלק - אך פדה תפדה (במדבר יח) והאי נמי כנטרף דמי שהרי לא יחיה. בגולגולת תלא רחמנא - לפדיון בכור דכתיב (שם /במדבר/ ג) חמש שקלים לגולגולת והאי אית ליה תרי ואי משום אך חלק השתא מיהא לא מית.

תוספות מסכת מנחות דף לז עמוד א

או קום גלי כו' - בעולם הזה ליכא אבל יש במדרש אשמדאי הוציא מתחת קרקע אדם א' שיש לו שני ראשים לפני שלמה המלך ונשא אשה והוליד בנים כיוצא בו בשני ראשים וכיוצא באשתו בראש אחד וכשבאו לחלוק בנכסי אביהם מי שיש לו שני ראשים שאל שני חלקים ובאו לדין לפני שלמה, מ"ר.

שומע אני אפי' נטרף בתוך ל' יום - פירש בקונטרס נטרף נהרג וקשה לר"ת דמתני' הוה ליה לאקשווי דתנן בבכורות (דף מט.) מת הבן בתוך ל' יום האב פטור מחמש סלעים ועוד קשה דבפ"ק דבבא קמא (דף יא:) דאמר עולא א"ר אלעזר בכור שנטרף בתוך ל' יום אין פודין אותו מאי קמ"ל מתני' היא ומיהו היא איכא לשנויי דנהרג איצטריכא ליה דהוה אמינא דווקא מת מעצמו דמוכח מילתא דנפל הוא וכן פירש שם בקונטרס דמת מעצמו לא איצטריכא ליה דאין פודין דהא כתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה אבל נהרג איצטריכא ליה לאשמועינן דלא אמרינן דאי לא קטליה הוי חיי ולא נפל הוא ולפרקיה וקשה לפירושו דופדויו מבן חודש גזירת

הכתוב הוא ולא לאפוקיה מתורת נפל אלא אפילו קים ליה בגויה שכלו לו חדשיו אף על גב דמהכא נפקא דכל ששהה ל' יום באדם אינו נפל מידי דהוה אבן שמנה ימים דבהמה דילפינן מינה דאינו נפל אף על גב דגזירת הכתוב כי קים לן בגויה שכלו לו חדשיו כדמוכח בפ"ק דראש השנה (דף ו:): דאין מונין לו אלא משעת הרצאה ועוד אמרי' בפרק יש בכור (בכורות דף מט.) גבי פודה את בנו בתוך שלשים יום ונתאכלו המעות בתוך ל' יום אין בנו פדוי עוד אמרי' בירושלמי בפ"ק דקדושין גמרא בהמה גסה ניקנית במסירה רבי יהודה אמר שאל רבי אלעזר בכור שנטרף בתוך ל' יום א"ל דומה לו כמי שמת ופטור מחמש סלעים של בן ואי בנהרג מאי שייך למימר כמי שמת ומפרש ר"ת דנטרף היינו דנעשה טריפה אף על פי שחיה יותר מל' יום וכיון שיש לו שני ראשים היינו טריפה דכל יתר כנטול דמי, מ"ר.

חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף לז עמוד ב

הרמב"ן בהלכות בכורות פסק להך דינא דמי שיש לו שני ראשים חייב בי' סלעים, וצ"ע דהלא ס"ל כדעת התוס' דנטרף פטור מן החמש סלעים היינו שנעשה טריפה א"כ מ"ש הכא דחייב, ובאמת צריך ביאור גוף דברי הגמרא במה ששינון דבגולגולת תלה רחמנא, ומה מהני מה דבגולגולת תלה רחמנא כיון דפטור כאן לגמרי מדין טריפה, ואמר הגר"ח דצריך לומר דבאמת לא הוי טריפה [וזוה באמת צ"ע למה לא הוי טריפה בתרי ראשי כיון דיתר כנטול דמי] אך מה דמדמה הגמרא לטריפה הוא בזה דבעינן לחיובי מטעם התרי ראשי תרי דיני פדיון, לזה מיייתין דהרי טריפה פטור מחמש סלעים וא"כ הרי בעינן גם הגוף להפדיון כי היכי דלא ליפטר מטעם טריפה ומטעם הגוף הרי א"א להיות תרי חיובי, וזה אין להקשות דא"כ למה בעינן לזה דינא דטריפה תיפוק ליה סתמא משום דבלא הגוף הרי האדם לא הוי אדם כלל, והכי לא שייך כלל דינא דפדיון, אולם זה אינו משום דאי לאו הדין דטריפה לא הוי זה חסרון רק מטעם ההיכא תמצא ועל זה לא הוי דנינן דהגוף חל עליה תורת פדיון, אבל השתא אין זה בתורת היכא תמצא, אלא דפטור מדין טריפה וא"כ שפיר אמרינן דל"ש כאן תרי דיני פדיון בשביל הגוף.

עוד יש לבאר זה ע"פ מה שמשמע מדברי הר"מ בדיני בכור בהמה דהפטור דטריפה הוי מטעם שאינו שלם, וכן משמע ממה שכתב בהל' בכורות (פ"א הל"א) גבי פטר רחם בין טריפה ובין שלם משמע דהדין דאינו טריפה הוא דין דליהוי שלם ולזה שפיר מיייתין מהא דטריפה דכיון דבעינן שלם א"כ א"א להיות כאן תרי חיובי כיון דגם הגוף מצטרף להחיות, אולם אך זה צ"ע איך בעינן למימר כלל דלהוי הכא תרי חיובי דפדיון דנהי דטענת א"א לצמצם ליכא הכא וכמו שביאר בקונטרס (בע"א בד"ה עשר סלעים) הרי לרבי יוסי בעינן קרא להאי דיצאו כאחת דליקדוש ומרבינן להו מהזכרים ורבנן דלית ליה אפשר לצמצם לא דרשי ליה כלל, ובכור אדם משמע דאף רבי יוסי לא דרשי ליה וצריך דהדין בכור לרבין אבל הכא סוכ"ס הדין בכור חד הוא דהוי ורק התורת פדיון הוא דקם בתרתי ולזה לא בעינן קרא אך מקשינן מטריפה, ומתריצין דבגולגולת תלה רחמנא היינו דגם התורת פדיון נשאר רק חד אלא דקם החובת פדיון לתרי גולגולת כי הדין חמש סלעים בגולגולת תלה רחמנא.

והנה איכא פלוגתא רש"י ותוס' בבכורות (דף נ"א ע"ב) בפדיון הבן שנתנו לחמש כהנים יצא האיך יהיה הדין בבזה אחר זה דרש"י ס"ל דבעינן דוקא בב"א, וצ"ע איך יהיה כאן לפי"מ דמבארינן דחד דין פדיון הוא אם אפשר כאן לדעת רש"י לתת לשני כהנים בזה אחר זה, ונראה דהא דבעינן לרש"י דוקא בב"א הוא דוקא מחמת החפצא של חמש סלעים דאל"כ אין כאן דין חמש סלעים עליהם ובכהן אחד אפילו בזה אחר זה דאז הקבלת כהן אחד משוי להו לחמש סלעים או הבבת אחת דחמש כהנים, אבל הכא נהי דהחיוב פדיון חדא הוא מ"מ הפדיון הוא לא בחפצא דעשר סלעים כי אם בתרי חפצי דחמש סלעים ושפיר אף לדעת רש"י יכול לתת לתרי כהנים בזה אחר זה חמש לזה וחמש לזה, [ועיין עוד בחידושי הגר"ח כאן בענין בכור שנטרף].

שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן רצד

ומה שהוקשה לו בשיטת ר"ת דס"פ הקומץ רבה דכל נטרף בתוך שלשים פטור מפדיון אם כן מאי משני הש"ס שאני התם דבגלגלת תלה רחמנא אם כי לא הבנתי מה קא קשי' לי' כלל מ"מ במה שהבי' כאן שיטת רשב"א דס"ל דטריפה דיתרת יכול לחיות כמה שנים בזה צדקו דבריו ולא מטעמי' ע"כ אציע סוגי' הש"ס ועם כל הנאמר ממה שחנני ה"ת בזה. גרסי' התם בעא מיני' פלימא מרבי מי שיש לו ב' ראשים באיזה מהם מניח תפילין ורבי בעי לשמתי' על ששאל דבר שאינו אדהכי אתא ההוא גברא ואמר שנולד לו בן בשני ראשי' ושאל כמה יתן לכהן ותנא לי' ההוא סבא שחייב יו"ד /י' סלעי' תו מיייתי קושי' מבריי' אך פדה תפדה למעוטי נטרף בתוך שלשי' שפטור ולפירש"י היינו מת בתוך שלשים וס"ל ה"ה טריפה ושני ראשי' היינו טריפה ומסיק שאני הכא דבגלגלת תלה רחמנא ופירש"י דהא השתא מיהת עדיין לא מת ודוקא נהרג בתוך שלשי' ממעטי' מאך פדה תפדה ואין לפרש דברי רש"י כפשוטן דא"כ עיקור תי' חסר מן הספר לחלק בין מת ממש לנטרף אע"כ הפי' כפשוטו שאני הכא דבגלגלת תלה רחמנא והואיל ושני קרא בלשני' וכתב גלגלת להורות דביש לו ב' גלגלת חייב ב' אלא דרש"י לטעמי' דס"ל דאצטרף קרא אך לנהרג בתוך שלשי' ואין לנו מקרא מפורש

למעוטי טריפה אלא מסברא הוה אמרינן מה לי נהרג מה לי טריפה אבל השתא דגלי רחמנא בגלגלת דאף על גב דהוא טריפה מחייב א"כ ה"ה לכל הטרפיות שחייב ולא ממעטי מאך אלא מת ממש זהו כוונת רש"י ז"ל.
 אמנם ר"ת שבתוס' ס"ל דמאך ממעטי כל הטרפיות והוה ס"ד דה"ה יתרת דגלגלת ומשני שאני גלגלת משארי טריפיות דגז"ה הוא על גלגלת דוקא ולא על שארי טריפיות וקצת נראה יותר דברי ר"ת דלרש"י דכל הטרפיות חייבין בבכורה א"כ מ"ש ב' גלגלת דחייבי' יו"ד /י' /סלעי' ושאר יתרת שהנשמה תלוי בו כגון ג' רגלי' מן הארכובה ומעלה דלא מחייב אלא ה' סלעי' דא"כ ה"ל לברייתא למנקט מי שיש לו ג' רגלים דעכ"פ הוא במציאת טפי מב' גלגלת ואני ראיתי פרה בעל ה' רגלי' מן הארכובה ולמעלה (אלא שלא ה' שום חיות בהיתרת) אע"כ לא ילפינן מגלגלת לשארי טריפיות וכו"ר.
 וראיתי בסוף ס' קול יהודה בשם הגאון מוה' שמואל קראקוואר זצ"ל דבחומש הפקודי' נאמר בפקודי' ב"י לגלגלותם ולא בשבט לוי משום דשבט לוי ה' מקור לטעות דאתא לרבו"י מי שיש לו ב' ראשי' שיהי' נמנה בשנים משא"כ בהנימני' מבן עשרי' דליכא למטעי בהא שהרי הטרפיפה לא יחי' כ"כ זמן רב ע"כ שפיר כ' לגלגלתם ודפח"ח וצריך לומר הא דכתב באמת לגלגלתם כלל בהנימני' מבן עשרי' לדבר זה צריכים אנו לדברי אגדה מ"ש בעשרה מאמרו' מאכ"ח ח"א סימן ג' ז"ל ועליהם נאמר לגלגלתם שהי' מרע"ה =משה רבינו עליו השלום= צופה ברה"ק =ברוח הקודש= מנין הטפין שבראש כל א' וכו' שכל מי שהי' עתיד הוא לבדו להוליד ס' רבוא ה' נמנה ראש משפחה וכו' ויותר מזה ה' ג"כ צופה ומביט בכל א' וא' מהם והוא רז נגלה במלה הנזכרת למי שישית עלי' לב ופי' המפרש שהי' מביט בכל א' כמה פעמים שיצטרך להתגלגל וזהו לשון לגלגלתם יע"ש עוד ולפ"ז ה"ה במחצית השקל דכתיב בקע לגלגלת בפ' פקודי' ואינם נימנים אלא מבן י"ג או מבן עשרים ויעיין מג"א ס' תרצ"ד ס"ק ג' נמי נימא כנ"ל שלא נתן אלא מי שהי' בראשו טפין להוליד ס' רבוא וזה א"א להתקבל אמנ' במן עומר לגלגלת י"ל כפשוטו אם ה' לו ילד בשני גלגלת נפל לו ב' עומרי' דמבואר פ' יה"כ דאפי' לתינוק בן יומו נפל עומר [ע"ש ע"ה ע"א גבי בן ט' לראשון וכו' ויש לדחות].

גם דברי הגאון הנ"ל אינם עולי' כהוגן לדעת הרשב"א דס"ל דיתרת יכול לחיות ולהרבות כחול ימים ומהרש"ל ס"ל אפילו בכל ודאי טרפו' אפש' שיחי' ויעיין בש"ך ס' ש"ה סק"ו ויש שם ט"ס וצריך למחוק תיבת אלא בודאי טרפה והכי צ"ל ולא אמרי' טרפה אינה חי' בודאי טרפה מ"מ לפי הרשב"א ומהרש"ל יכול להיות דגם גלגלת דבן עשרי' נמי לרבו"י ב' ראשי' אתי' וכן הוא האמת ואין לנו עסק בנסתרות ובבן לוי דלא כתי' לגלגלת באמת לא נמנה בשנים ואין טעם לגז"ה א"נ י"ל לפי מה שהשריש רמב"ן בפ' ויחי על פסוק ומולדתך אשר הולדת אחריהם שע"כ ה' ליוסף בנים זולת אפרים ומנשה כי לא יוציא הנביא יעקב דבר מפיו לבטלה ע"ש א"כ מ"ש הקדוש ברוך הוא שאמר במנין המדבר לגלגלת לרבות ב' ראשי' ע"כ ה' בהם מי שהי' לו כך וא"כ בשבט לוי שלא ה' אז באותו הזמן לא נאמר באמת לגלגלת כי לא יוציא הקדוש ברוך הוא דבריו לבטלה.

יש להבי' רא' מסוגי' זו לרשב"א ומהרש"ל הנ"ל דאלת"ה אלא טריפה לא חי' כללא הוא אפי' ביתרת א"כ מאי הועיל האי גברא לר' פלימו שאמר שנולד בן עם ב' ראשי' מ"מ כיון שהוא טריפה לא יחי' יב"ח =י"ב חדש= וא"כ ר' פלימא ששאל באיזה מהם מניח תפילין הוא דבר שא"א ולא נפק לי' משמתי' דרבי מיהו לזה י"ל דרבי לטעמי' דס"ל פא"ט נ"ז ע"ב רבי אומר סימן לטריפה שלשים יום א"ל הרבה מתקיימ' ג' שנים יע"ש נמצא שראוי לפדיון שעברו שלשים יום ה"ה שיהי' ראוי' להניח תפילין מ"מ היא גופי' קשי' הא טרפה אינה חי' ויתר בגלגלת הוא טרפה בודאי אע"כ כרשב"א או כמהרש"ל הנ"ל ובהא הוא דטעה רבי מעיקרא דהוה ס"ל דגם טרפה דיתרת לא חי' שלשים יום עד דאתא האי גברא ונתברר לו לחלק בין טריפה דיתרת לשארי טרפות או כסברת היש"ש דעכ"פ איכא מיעוטא דחי' ונהי דבהא דסי' לטריפה שלשים יום לא קיי"ל כרבי מ"מ בגוף הסברא ליכא מאן דפליג דיתרת יכול לחיות או כסברת היש"ש הנ"ל.
 אמנם בש"ס חדשים נמצא בגליון חולין מוגה ר"מ במקום רבי ס' לטריפה שלשים יום ויש רא' לגי' זו מסוגי' דנדה כ"ד ע"א כ"ז נ"ל נכון בעז"ה בהסוגי'. ובזה אתן קנצי למילין עד פ"א אי"ה [ועיין לעיל ס' נ"ב ד"ה ובלאה"נ] הכ"ד הדש"ת. מ"ד יום ב' כ"ב שבט תקס"ה לפ"ק. משה"ק סופר מפפ"דמ.

שו"ת אבני נזר חלק יורה דעה סימן שצט

ב"ה יום א' יתרו תרס"ה לפ"ק.

שלום וכל טוב לכבוד אהובי הרבני החריף ובקי מוהר"ר דוד נ"י.

(א) דבר הסוגיא דמנחות [לז ע"ב] דמקשה על בכור שיש לו שני ראשין מבכור שנטרף תוך שלשים ומשני שאני הכא דבגלגולת תלא רחמנא. ואינו מובן דס"ס טריפה הוא משום יתר כנטול. ושני הפי' שכתבת בשם השטמ"ק [ב"ק יא ע"ב] בשם המאירי. הא' דחילוק יש בין טריפות הראש לשאר טריפות איך מוכח זה מהא דבגלגולת לחייב בטריפות ראש ואטו קרא דגלגולתם מיותר. גם תי' הב' משום שנולד כך. קשה מנ"ל חילוק זה מקרא דגלגולתם כיון דאין קרא מיותר: (ב) והנ"ל בפירוש הגמ' לפמ"ש בתשובת הרשב"א סימן צ"ח שלא אמרו שיתרת זו אינה חי' אלא כך אמרו שכך קיבל מרע"ה מסיני שיתרת כנטול. וכל שאילו נטול אינו חי' יב"ח. אפי' מעתה שלא ניטל טריפה כאילו ניטל. ואעפ"י שמרבה כחול ימים עם יתרונו עכ"ל. מעתה ילד זה שנולד בשני ראשים יחי'. מה אמרת מ"מ כיון שאם ניטל ראשו טריפה ונבילה אף עכשיו שלא ניטל כן. ליתא שאין כאן יתרת אלא בגוף. שהגוף יש לו שני ראשים אבל לגלגולת אין יתור. ושני

הגלגולת נפרדים זמ"ז. ואין לגלגולת עוד גלגולת אחר. והרי הגלגולת אינו נדון לטריפה. ובגלגולת תלא רחמנא. ובשלמא אם היינו אומרים יתר כנטול שאינו חי'. הואיל לגוף יש יתור. ואין הגוף חי'. גם הראש ימות שא"א לחיות בלא גוף. אך להרשב"א הנ"ל דחי' יחי'. רק דמ"מ טריפה משום היתור. וכיון דלכל גלגולת וגלגולת אין יתור. שכ"א בפני עצמו. ובגלגולת תלא רחמנא חייב בפדיון:

ג) ועוד נראה דאפי' לפירוש הפשוט יתר כנטול שאינה חי'. יש לפרש דמה דתלא רחמנא בכור אדם בגלגולת משום דבאדם עיקר הגלגולת ששם משכן השכל. וכן פרש"י יומא (כ"ב ע"ב) בהא דמקשה ונימיניהו לדידהו ופרש"י לגלגולתם. הנה דהגלגולת הוא עצם האדם. ובשני ראשין יש כאן שני אנשים ויש להם גוף אחד. והוא היפוך יתר כנטול דפי' הלבושי שרד [בתבו"ש סי' ל"ה א' ס"ק כ"ב] שחיות האדם נחלק לשנים. ובנ"ד נהפוך הוא שיש כאן שני אנשים בראשים. כל ראש יש לו חיות שלו לבד. ובגוף נתקבצו שני החיונית לאחת ולמה יטרף בשביל זה. ובהמה שיש לה שני ראשים. דבבהמה לא גלי קרא דעיקר הגלגולת. ומאדם לא נוכל ללמוד לבהמה. דבאדם העיקר השכל. משא"כ בהמה העיקר הגוף. והראש כמו אבר אחר. וחשיב בהמה אחת שנתחלק חיות הראש וטריפה. משא"כ באדם דבגלגולת כו' אין כאן טריפות כלל:

ד) ואשר הוקשה לך למה לא הביאו הרמב"ם והפוסקים דין זה. על הפוסקים אין התחלת קושיא שגם הני בעיי דחולין (ע' ע"א) לא הביאו הואיל ולא שכיחי כלל. אך גם על הרמב"ם אין קושיא שהרי כתב בתוס' [מנחות לז ע"א] בעוה"ז לית' וצ"ל דמה דאתא האי גברא ואמר אתיליד לי' ינוקא דאית לי' תרי רישי' הוא חידה ומשל כמ"ש הבאר הגולה [למהר"ל באר רביעי ד"ה ואתה תראה עמ' נ"א] שדרך חכמים לדבר דרך משל והביא ראי' מהא דעירובין (ס"ג ע"א) שלא תאמר משל הי'. ואיך יביא הרמב"ם זה. ובודאי אם הי' מפרשים כפי' המאירי הי' להם להביא זה אך הברור כמ"ש: הדו"ש הק' אברהם: